

Marija Turk

FONETIKA, FONOLOGIJA I MORFONOLOGIJA (teorijske napomene)

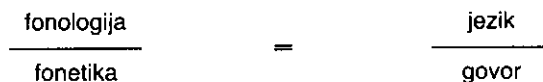
dr. Marija Turk, Pedagoški fakultet, Rijeka, pregledni članak, Ur.: 13. prosinca 1991.

UDK: 801.4/48

U članku se raščlanjuje odnos razina jezičnog izraza, jedinica i njihovih realizacija te odgovarajućih lingvističkih disciplina.

Jezična se aktivnost odvija u govornom lancu, fizičkom kontinuumu, koji se sastoji od diskontinuiranih (diskretnih) jezičnih jedinica. Te jedinice međusobno kontrastiraju na sintagmatskoj osi i oponiraju jedinicama na paradigmatškoj osi. Između iznesenih tvrdnji ne postoji proturječje, tj. tvrdnje da je govorni lanac fizički kontinuum i tvrdnje da se u kontinuumu mogu izdvojiti diskretni elementi, tj. jezične jedinice, jer se svaka tvrdnja odnosi na svoje područje. Riječ je o dvjema znanstvenim, sestrinskim, ali autonomnim disciplinama: fonetici i fonologiji. Izrasla iz fonetike, fonologija se od četrdesetih godina dvadesetog stoljeća razvija u samostalnu disciplinu koja ima vlastiti predmet i posebne metode studiranja. Fonetiku zanimaju svi glasovi koje čovjek može izgovoriti, njihova artikulacija, akustika i percepcija; fonologija usmjerava svoj interes na funkciju glasova u jeziku. Trubecki je u svom djelu **Grundzüge der Phonologie**¹ distingvirajući ove discipline isticao kako »nije zadatak fonetičara da se zanima za odnose koji postoje između nekoga glasovnog skupa i njegova značenja u jeziku.«² Fonetika je znanost o materijalnoj strani glasova ljudskoga govora. »Fonologija, naprotiv, treba da proučava koje su glasovne razlike povezane u određenom jeziku sa značenjskim, kako se elementi koji služe diferencijaciji ... ponašaju međusobno i po kojim se pravilima međusobno udružuju ... U glasovnoj materiji fonolog će odrediti samo ono što ima neku određenu funkciju u jeziku.«³

Fonetika i fonologija lingvističke su discipline. Prva pripada lingvistici govora, druga lingvistici jezika. Njihov je odnos belgijski lingvist Maurice Leroy prikazao na sljedeći način:⁴

¹ N. S. Trubetzkoy, *Grundzüge der Phonologie*, Travaux du Cercle Linguistique de Prague, VII, Prague, 1939.

² Ž. Muljačić, *Opća fonologija i fonologija suvremenoga talijanskog jezika*, Školska knjiga, Zagreb, 1972, str.

³ Citirano prema Ž. Muljačić, isto.

⁴ M. Leroy, *Profilo storico della linguistica moderna*, Bari, 1965. (Prijevod A. D. Morpurgo), str. 100.

Te su discipline usko povezane i upućene jedna na drugu. Fonetska svojstva glasova, odnosno artikulacijski i akustički opis potrebna su osnova za razumijevanje njihova funkcioniranja. Iako je priroda glasova određena mjestom i načinom artikulacije, ona ipak varira u skladu s njihovim položajem u govornome slijedu. Identitet svakog elementa proizlazi iz njegova odnosa prema drugim elementima okruženja. Ta se činjenica može ilustrirati primjerom glasa **m** u strukturama:

majka   –   **limfa**   –   **bombon**

U prvom je slučaju glas **m** u jakoj poziciji (ispred samoglasnika), čime dolaze do punog izražaja njegova artikulacijska svojstva: labijalnost i nazalnost. U drugoj je strukturi glas **m** u slabijoj poziciji. On se modificira u skladu sa sljedećim glasom **f**. Glas **m** u jakoj poziciji karakterizira labijalnost i nazalnost, a glas **f** labijalnost i dentalnost. Labijalnost se kao zajedničko obilježje ukida, prema načelu da se u jedinici vremena ne ostvaruju dva istovjetna izgovorna pokreta. U toj će se poziciji ostvariti za svaki glas specifična obilježja: nazalnost i dentalnost. U trećoj su strukturi u dodiru segmenti **m** i **b**. Prvi segment karakterizira, kako je rečeno, labijalnost i nazalnost, a drugi labijalnost i okluzija. Ukidanjem zajedničkog svojstva u toj će se poziciji ostvariti nazalnost (koja prelazi na prethodni samoglasnik) i okluzija, dakle: **bōba**. Kao što je vidljivo, segment **m** može se realizirati na više načina. U gotovo neograničenim artikulacijskim mogućnostima i suženom dijapazonu čovjekovih auditivnih sposobnosti jezik uspostavlja nužnu ekonomiju. Različite realizacije identificiramo kao istost. Varijante su činjenica govora, invarijanta je kao predstavnik svih razlika – činjenica jezika. Fonologiju ne zanimaju varijante. Ona svoj interes usmjeruje na ograničen broj invarijanata koje služe za razlikovanje dvaju znakova čiji se izrazi podudaraju osim u jednom odsječku. Primjerice u strukturama **mājka** i **bājka** podudarni su svi elementi osim odsječaka **m** i **b**. Ti odsječci imaju funkciju razlikovanja viših jezičnih jedinica. To su funkcionalni glasovi ili fonemi. Kao što smo pokazali na primjeru jedinice /m/, svaki se fonem može ostvariti u nizu infinitezimalno različitih izraza. Izraz fonema je fon. Svaki fonem obuhvaća svoje unutrašnje razlike, tj. svoje fone. Foni u međusobnim odnosima, tj. različiti foni, nazivaju se alofonima. Pojedini foni mogu u različitim jezicima imati različiti status. Tako će foni [n] (dentalni nazal) i [ŋ] (velarni nazal) u hrvatskom jeziku biti alofoni fonema /n/ jer stoje u komplementarnom odnosu, kao npr. u strukturama **nada** i **banka**, dok će u engleskom i njemačkom jeziku imati status fonema /n/ i /ŋ/ jer stoje u kontrastnom odnosu. Usp. eng. **sin** [sin] – »griješ« naspram **sing** [sɪŋ] – »pjevati« ili njem. **Bann** [ban] – »progon« naspram **bang** [baŋ] – »tjeskoban«.

Fonemima se uspostavlja vanjska, semantički relevantna razlika, a alofonima unutrašnja, semantički irelevantna razlika.

Jezik funkcionira s ograničenim brojem distinktivnih glasova ili fonema. Nameće se pitanje: u kojem značenjskom odnosu stoje pojmovi glas i fonem? Sa stajališta fonologije može se govoriti kako je fonem širi pojam od fonetičkog »glas« jer fonem obuhvaća sve svoje realizacije u govoru koje zovemo glasovima. Gledano s fonetskog stajališta pojam »glas« bio bi širi od fonološkog pojma »fonem« jer su u glasu sadržane i fonološki relevantne i fonološki irelevantne razlike, a fonologija uzima u obzir samo relevantne.

Prirodu pojedinog fonema čine sva njegova fonološki relevantna svojstva, tj. svojstva koja posjeduju i sve varijante tog fonema i po kojima se on razlikuje od ostalih fonema u jeziku. Relevantna svojstva fonema određuju se **opozicijama** kojima se fonem suprotstavlja ostalim fonemima. Trubecki razlikuje:⁵

1. Jednodimenzionalne fonološke opozicije koje obuhvaćaju dva člana, kao npr. opozicija po zvučnosti /t/~/d/. Višedimenzionalne opozicije obuhvaćaju veći broj članova, npr. opozicija po

⁵ N. S. Trubetzkoy, cit. dj.

mjestu artikulacije /b/~/d/~/g/. Proporcionalne su opozicije sastavljene od više srodnih, npr. opozicija po zvučnosti /p/~/b/, /t/~/d/, /k/~/g/.

II. Opozicije su određene i suodnosom fonoloških jedinica. Trubecki razlikuje privativne opozicije kod kojih se fonem suprotstavlja drugom time što ima određeno svojstvo koje drugi fonem nema. Tako se suprotstavljaju npr. oralni fonemi nazalnim. Različiti stupnjevi nekog svojstva (npr. stupanj otvorenosti kod samoglasnika) čine gradualne opozicije, a opozicije jednakopravnih svojstava ulaze u red ekvipolentnih opozicija.

III. Fonološke se opozicije međusobno razlikuju i po tome dolaze li do izražaja u bilo kojoj okolini ili se u određenom položaju neutraliziraju. Prve se nazivlju konstantnim, druge povremenim. Položaj u kojem povremena opozicija prestaje djelovati zove se mjestom ukidanja. Na mjestu ukidanja povremene opozicije javlja se predstavnik obiju fonoloških jedinica. Tu zajedničku vrijednost Trubecki nazivlje **arhifonemom**. Tim se pojmom označava skup relevantnih obilježja koja su zajednička objema fonološkim jedinicama određene opozicije. Arhifonem je predstavnik jedinica koje su u određenoj opoziciji neutralizirale svoja obilježja. Evo primjera: zbog različitog načina pisanja riječi komfor u engleskom **comfort** i u francuskom **confort** moglo bi se pretpostaviti da u različitim jezicima funkcioniraju različiti fonemi u istoj poziciji: fonem /m/ ili fonem /n/. Ako se analiziraju fonemski skupovi /mf/ i /nf/ potvrdit će se fonološka neutralizacija.

[m] = labijal + nazal	[n] = dental + nazal
[f] = labijal + nazal	[f] = labijal + dental

[ɱ] = dental + nazal	[ɳ] = labijal + nazal
----------------------	-----------------------

Znakovi [m] i [n] predstavljaju fone koji se ostvaruju ispred fona [f]. Ukidanjem labijalnosti kao zajedničkog obilježja fona [m] i [f] u toj se poziciji ostvaruju fonetske vrijednosti dentalnost i nazalnost. U drugom se slučaju ukida dentalnost kao zajedničko obilježje, a kao konstantno distinktivno obilježje ostaje nazalnost. U prvom slučaju fon [m] zadobiva svojstva fona [n] a u drugom fon[n] svojstva fona [m]. Oba su fonema zapravo neutralizirala neko svoja obilježja i predstavljena su zajedničkom vrijednošću (njem. Mittelding).

Za fonološki su sistem najvažnije jednodimenzionalne, proporcionalne, privativne i povremene opozicije. Takve opozicije Trubecki nazivlje korelacijama.

Fonem je opozicijama određen prema ostalim fonemima u sistemu, a to znači da se njegov identitet dokazuje razlikom u odnosu na ostale foneme. U suvremenoj lingvistici postoje dva pristupa za utvrđivanje je li stanoviti segment nekog označitelja fonem. Po prvom je to opozicija u minimalnom paru, a po drugom je dovoljno pronaći slučajeve u kojima se pojava određenog fona ne daje predvidjeti iz fonološke okolice. Prevladava rigidniji stav: identifikacija fonema na temelju minimalnog para. I sam pojam minimalni par shvaća se na dva načina. Za neke je lingviste minimalni par opozicija dva jezična znaka koji se razlikuju u jednom odsječku. Za druge je minimalni par opozicija dva jezična znaka koji se razlikuju samo u jednom odsječku, tj. u jednom fonemu, a fonemi koji oponiraju razlikuju se samo po jednom obilježju. Ono obilježje koje funkcionira u nekom minimalnom paru zvat će se relevantnim ili pertinentnim obilježjem. Sa stajališta razlikovnih obilježja fonem se može definirati kao »sjecište dvaju ili više distinktivnih obilježja«⁶ Svako distinktivno obilježje (DO) predstavlja jednu značajku fonema. Na primjeru fonema /b/ mogu se prikazati ove opozicije:

/b/ ~ /p/ : DO zvučnosti, /b̥iti/ ~ /p̥iti/
/b/ ~ /d/ : DO mjesto artikulacije, /b̄ān/ ~ /d̄ān/

⁶ P. Tekavčić, Uvod u lingvistiku, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 1979, str. 41.

/b/ ~ /g/ : DO mjesto artikulacije, /bōd/ ~ /gōd/
/b/ ~ /m/ : DO način artikulacije: /bājka/ /mājka/
/b/ ~ /v/ : DO način artikulacije, /biti/ ~ /miti/

Navedeni primjeri predstavljaju prave minimalne parove, tj. takve u kojima fonemi oponiraju samo jednim distinktivnim obilježjem. Za takve minimalne parove pledira P. Tekavčić, isključujući iz fonološke analize primjere tipa /būba/ ~ /būla/, /bōb/ ~ /sōb/.⁷ Nema sumnje da se u ovim potonjim primjerima radi o opozicijama i da one funkcioniraju. Međutim, funkcionalna opozicija ne mora biti pouzdana i dovoljna osnova za fonološku analizu. Ako u nekom paru sudjeluje više distinktivnih obilježja (kao u primjerima /b/ ~ /l/ ili /b/ ~ /s/), ne može se do kraja utvrditi identitet nekog fonema. Iz opozicije /b/ ~ /l/ utvrđuje se da /b/ nije lateral, a ostaje neriješeno što taj fonem može biti jer se to iz minimalnog para ne vidi.

U minimalnom paru dvije jedinice kontrastiraju na osnovi njihove **komutabilnosti** na osi selekcije u identičnim fonološkim okolinama. Komutacija je postupak fonološke analize kojom se – radi utvrđivanja fonema – zamjenjuje segment nekog označitelja drugim segmentom i ispituje dolazi li pritom do promjene značenja. Minimalni je par podtip komutacije. Komutacionalističkom i distribucionalističkom metodom (tj. utvrđivanjem kontrasta ili komplementarnosti) utvrđuje se inventar fonema nekog jezika. U hrvatskom jeziku utvrđen je inventar od 31 fonema.⁸

* * *

Minimalni parovi /plōd/ i /plōt/ međusobno oponiraju na temelju segmenata **d** i **t**. To su segmenti istoga ranga koji oponiraju na osnovi njihove komutabilnosti na osi selekcije u identičnom kontekstu. Segmenti **d** i **t** imaju distinktivnu funkciju i doprinose tome da se više jezične jedinice međusobno razlikuju. Takve segmente – kao što je poznato – zovemo fonemima. Foni kao izrazi fonema u različitim se pozicijama različito ostvaruju.⁹ Fon koji nije uvjetovan mjestom realizacije jest fonem, a foni uvjetovani mjestom realizacije jesu alofoni. Varijante predstavljaju razlike unutar istog. Svi alofoni nekog fonema sadrže ista distinktivna obilježja. »Alo« upućuje na materijalno različite, ali funkcionalno istovjetne pojave. Jedinicama alo-razine uspostavlja se unutrašnja razlika: razlika unutar jedinice. U suvremenoj se lingvistici jedinice alo-razine zovu i alternantama. Alternacijom fona uspostavlja se odnos koji čini fonem. Fonem je prema tome apstraktna jedinica koja se konkretizira u govoru. Ako su mjesta njegove realizacije različita, različite su i njegove realizacije.

Da li segmenti **d** i **t** uvijek funkcioniraju kao fonemi? Usporede li se strukture **gladak** / **glatka**, utvrdit će se da su segmenti **d** i **t**, iako izrazom (materijalno) različiti, funkcionalno istovjetni jer pripadaju istoj jedinici, istom morfemu /glād/. Razlika između [glād] i [glāt] uvjetovana je pozicijski jer se [glād] ostvaruje ispred samoglasnika, a [glāt] ispred bezvučnog suglasnika. Jedinice [glād] i [glāt] alomorfi su morfema /glād/. Kako su jedinice [glād] i [glāt] funkcionalno istovjetne, onda su i jedinice [d] i [t] (u jedinicama [glād] i [glāt]) funkcionalno istovjetne pa se ne mogu smatrati fonemima, onako kako ih smatramo u vezi s jedinicama /plōd/ i /plōt/. Jedinice [d] i [t] u komplementarnom su odnosu i predstavljaju

⁷ Isto.

⁸ U inventaru fonema hrvatskoga jezika nedoumicu može izazvati jedinica koja se bilježi znakom [r]. Ta se jedinica bez posebna komentara navodi u literaturi kao zaseban fonem, a nazivlje se samoglasničkim, samoglasnim, vokalnim ili slogotvornim r. Nema sumnje da ta jedinica funkcionira kao nosilac sloga (samostalno ili uz popratni samoglasnički element [ə]). Nedoumice stvara njezin status koji u našoj lingvistici nije riješen. U određenim uvjetima: ispred suglasnika (rzati), između dva suglasnika (vrt) i ispred samoglasnika o, koje je nastalo od l (istro), ta je jedinica slogotvorna. Ta činjenica međutim još nije dovoljna da se utvrdi njezin status. S obzirom na pozicijsku uvjetovanost može se govoriti o pripadnosti alo-razini jedinice /r/ koja je (u određenim uvjetima) slogotvorna, kao što u ostalom mogu biti slogotvorne jedinice alo-struktura /l/ i /n/ u finalnoj poziciji u riječima stranog podrijetla: bicikli, debaki, nijutn. Za utvrđivanje statusa distinktivne jedinice, tj. fonema relevantna je opozicija /r/ ~ /r̄/. Na temelju minimalnog para **lastro** [lastro] (vok. od Istra) te **lastro** [l̄stro] (gl. prid. rad. od istrti) Brozović pronalazi opoziciju /r/ ~ /r̄/. Uvažavajući maksimu »jednom fonem – uvijek fonem« moglo bi se govoriti o fonemu /r̄/. Međutim, njegova artikulacija, a poglavito distribucijska svojstva, točnije: distribucijska ograničenja opućuju na činjenicu da se ta jedinica izdvaja iz reda pravih samoglasnika i govori o potrebi utvrđivanja njegova stvarnog statusa. To je jedan od zadataka koji stoji pred proučavateljima hrvatskoga jezika.

pozicijske varijante jedinice /d/. Jedinicu /d/ u vezi s jedinicom /glâd/ nazivamo **morfonem**. Morfonem bi, uvjetno rečeno, bio fonem kao konstitutivni element morfema. Pritom ne shvaćamo višu jedinicu (npr. morfem) jednostavnim mehaničkim zbrojem nižih jedinica (fonema ili morfonema) jer »svaka je jedinica i konstitutivna i razlikovna, ali unutar svoje razine.«⁹

Izraz morfonema je morfon. Sve morfone koji pripadaju istom morfonemu zovemo alomorfonima (usp. analogni odnos fonem – fon – alofon). Alternacijom morfona uspostavlja se odnos koji čini morfonem. Morfonu u jakoj poziciji odgovara »istorodni« fonem, a morfonu u slabij poziciji tipična realizacija nekog drugog fonema. Alomorfonska realizacija može biti uvjetovana pozicijski (usp. [d]/[t] u gladak/glatka) ili povijesno (usp. [ʒ] u gladi). Pozicijska uvjetovanost podliježe fonetskim zakonima (usp. zvučni se okluziv [d] ispred bezvučnog okluziva [t] transformira u bezvučni okluziv [t]). Pozicijske su alternante obavezne i pojavljuju se uvijek kad za to postoje (fonetski) uvjeti. Povijesno uvjetovane alternante imaju morfološko značenje: dentalni se okluziv [d] ispred visokojezičnog [i] transformira u palatalnu afrikatu [ʒ]: [glâd + i] = [glâʒi]. Povijesno uvjetovane alternante mogu gubiti svoje morfološko značenje. To znači da se ne pojavljuju alomorfonu kad za to postoje (morfološki) uvjeti: velari [k], [g], [h] ispred visokoprednjojezičnog [i] mogu se ali ne moraju uvijek transformirati u dentale [c], [z], [s]: **ruci, nozi, svrsi** naspram **lutki, mazgi, psihi**.

Morfonemi su predmet morfonologije. Pod tim se pojmom podrazumijeva lingvistička disciplina koja proučava iskorištenost **fonoloških** opreka radi izražavanja **morfoloških** razlika.¹⁰ Razgraničavanjem pojma morfonologija utvrđuje se odnos između dvije razine: fonološke i morfološke. Iz suodnosa tih dviju disciplina rezultira treća: morfonološka. Svaka razina ima svoju **jedinicu**: fonološka fonem, morfološka morfem, morfonološka morfonem. Svaka jedinica ima svoj izraz: fonem fon, morfem morf, morfonem morfon. Svaka jedinica obuhvaća svoje varijante: fonem alofone, morfem alomofe, morfonem alomorfone. Fonem i morfonem nisu u jednoznačnu odnosu iako se u literaturi najčešće poistovjećuju. Isto vrijedi za fonologiju i morfonologiju.

Morfonologija se kao lingvistička (pod)disciplina konstituirala u okviru strukturalizma. Termin je stvorio Trubecki sinkopirajući izraz morfofonologija.¹¹ Pripadnici Praške lingvističke škole pod tim su terminom shvaćali onaj dio fonologije koji proučava fonološku strukturu morfema, primjerice broj fonema ostvaren u morfemu, omjer samoglasnika i suglasnika u morfemu i morfoneme.¹²

Iako se morfonologija kao lingvistička disciplina konstituirala istovremeno kad i fonologija, ona do danas nije zadobila onaj položaj u sklopu lingvistike koji joj pripada. Andre Martinet ne priznaje status morfonologije koji bi bio ravan onome koji imaju fonologija i morfolologija i smatra je zapravo dijelom morfolologije.¹³ Generativna je fonologija analizirala morfonološka pitanja. P. Sgall, predstavnik mlađe generacije čeških lingvista, zastupao je mišljenje da morfonologiji treba dati jedno od osnovnih mjesta u sklopu lingvistike.¹⁴ Zacijelo morfonologija nije ni u svjetskoj ni u hrvatskoj lingvističkoj literaturi zadobila onaj status koji ima fonologija. U našoj se literaturi morfonološka problematika ne razgraničava od fonološke, dapače se s njome poistovjećuje. U prilog metodološke nužnosti strogog razlikovanja razina, osobito fonološke, morfonološke i morfološke govori J. Silić.¹⁵

* * *

⁹ J. Silić, *Razine, njihove jedinice i osnova – uvodne napomene*, Književni jezik, XV, 41–44, 1986, Sarajevo, str. 72.

¹⁰ O. S. Ahmanova, *Slovar' lingvističeskikh terminov*, Izdatelstvo »Sovetskaja enciklopedija«, 1966, Moskva.

¹¹ N. Trubetzkoy, *Gedanken über Morphonologie*, Travaux du Cercle Linguistique de Prague, 1931, Prague, str. 160-63.

¹² Ž. Muljačić, *nav. dj.* str. 162.

¹³ Isto.

¹⁴ P. Sgall, *Ein mehrstufiges generatives System*, Kybernetika 2, 1966, str. 181–190.

¹⁵ Rad naveden u bilješki br. 9.

Kao potvrda o potrebi razlikovanja razina neka posluži nekoliko primjera. Na fonološkoj se razini struktura **māšten** (prid. trp.) raščlanjuje /m/a/š/t/e/n/, a na morfonološkoj /m/a/št/e/n/. Na fonološkoj razini segmenti /š/t/ predstavljaju dvije jedinice, a na morfonološkoj jednu – jedinicu /št/. Strukturi /št/ u morfemu /mašt/ odgovaraju strukturen /st/ i /šč/ u **māstiti/ māšten/ māšćen**. Kako jedinice /št/, /st/, /šč/ modificiraju istu jedinicu, morfem /māst/, može se zaključiti da je riječ o jednoj morfonološkoj jedinici. Refleksi nekadašnjeg fonema /ě/ u današnjem književnom jeziku idu u red morfonoloških pojava. Gledano morfonološki razumljiva je struktura **posljedica**, a gledano fonološki razumljiva je dijalektalna pojava **pošljedica**. »Morfonološka interpretacija refleksa starog glasa »jata« ne dopušta stapanje struktura l i j u strukturu lj /l'/. Isto se može reći i za strukture niju primjerima **snjegovi**. Ni tu nij ne čine nj (ń).«¹⁶

Ako se strukture /št/ i /žd/ tretiraju kao jedinstvene jedinice, naravno na razini morfonema, bit će jasni množinski oblici tipa prištevi, duždevi. Cijela struktura pripada palatalima, ali ne na razini fonema, nego na razini morfonema. Gledaju li se strukture /št/ i /žd/ fonološki, onda se navedeni oblici ne mogu tumačiti jer bi uvažavanjem fonoloških zakonitosti oni morali glasiti prištovi i duždovi. Kad bi se jedinice /št/ i /žd/ tumačile morfonološki, izbjegli bi se mnogi nesporazumi i teškoće.¹⁷

Ove napomene iznijete su s namjerom da se ukaže na nužnost metodološkog razlikovanja nekih jezičnih razina i odgovarajućih lingvističkih disciplina, odnosno da se neki postojeći stavovi o tim problemima modificiraju.

¹⁶ Isto.

¹⁷ Tako se npr. u: Barić i dr. Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika, Školska knjiga, 1979, Zagreb, str. 72 kaže: »Imenice kojima osnova završava na -st, -št, -zd, -žd vladaju se kao da drugog suglasnika nema.»

SUMMARY

Marija Turk

PHONETICS, PHONOLOGY AND MORPHONOLOGY (THEORETICAL VIEW)

It is the purpose of the article to analyse the relation existing between the levels of language expression, units and their realizations and the corresponding linguistic disciplines.